

PROMLUVA PAPEŽE BENEDIKTA XVI. K ČLENŮM TRIBUNÁLU ŘÍMSKÉ ROTY U PŘÍLEŽITOSTI ZAHÁJENÍ SOUDNÍHO ROKU

*Klementinský sál
Pátek 29. ledna 2010*

Drazí členové Tribunálu Římské roty!

Velmi mě těší, že se s vámi mohu opět setkat při příležitosti zahájení soudního roku. Srdečně zdravím kolegium prelátů auditorů, počínaje panem arcibiskupem Antoni Stankiewiczem, jemuž děkuji za jeho slova, pronesená jménem všech přítomných. Dále zdravím všechny promotory spravedlnosti, obhájce svazku i všechny ostatní úředníky, advokáty a spolupracovníky Apoštolského tribunálu a také členy Studio Rotale. S potěšením využívám této příležitosti, abych opětovně vyjádřil svoji hlubokou úctu a upřímnou vděčnost za vaši službu církvi, přičemž znovu potvrzuji nezbytnost vaší soudní činnosti. Tato cenná práce, kterou mají preláti auditori svědomitě plnit jménem a z pověření Apoštolského stolce, se opírá o Tribunálem stanovené tradice jako o autoritu, k níž se každý z vás musí cítit hluboce vázán.

Dnes bych se chtěl zamyslet nad samotnou podstatou vaší služby tím, že se pokusím důkladně analyzovat její vztah ke spravedlnosti, lásce a pravdě. Budu se odkazovat především na několik myšlenek, prezentovaných v encyklice Caritas in veritate, které navzdory tomu, že jsou vyloženy v kontextu sociálního učení církve, mohou zároveň i osvětlit další církev-

ní oblasti. Je třeba vzít na vědomí rozšířenou a zakořeněnou tendenci, která, i když ne vždy jednoznačně, vede k tomu, že je spravedlnost stavěna do opozice k lásce, jako by jednou druhou vylučovala. V tomto ohledu, zaměříme-li se obzvláště na život církve, se někteří domnívají, že pastorační láska může ospravedlnit každý krok směřující k prohlášení neplatnosti manželského pouta, aby se vyšlo vstříc lidem, kteří se nacházejí v neregulární manželské situaci. Pravda sama, ač slovy dovolávaná, by tak byla viděna jako nástroj, který lze pokaždé přizpůsobovat vyvstalým potřebám.

Vycházejí z výrazu „výkon spravedlnosti“ bych chtěl připomenout, že vaše působení je především dílem spravedlnosti, tedy ctnosti, „která se zakládá na vytrvalé a pevné vůli dávat Bohu a bližnímu to, co jim patří“ (Katechismus katolické církve, č. 1807) a jejíž lidskou i křesťanskou hodnotu je více než kdy jindy důležité znovu objevit, a to i v životě církve. Kanonické právo je někdy podceňováno, jako by to byl pouhý technický nástroj sloužící jakémukoli subjektivnímu zájmu, dokonce i takovému, který není založen na pravdě. Naproti tomu je třeba, aby bylo toto právo vždy nahlíženo v jeho vztahu ke spravedlnos-

ti s vědomím, že cílem soudní činnosti církve je spása duší, že se „zvláštním způsobem podílí na poslání Krista Pastýře... a že spočívá v uskutečňování řádu [...] chtěného samotným Kristem“ (Jan Pavel II., Promluva k Římské rotě, 18. ledna 1990, AAS 82 [1990], s. 874, č. 4). V této perspektivě je nutné mít na vědomí, že proces i soudní výrok jsou již svou podstatou spjaty se spravedlností a jsou v jejich službách, a to v jakékoli situaci. Proces i rozsudek jsou stejně důležité jak pro zúčastněné strany, tak pro celou církevní strukturu, zcela mimořádného významu pak nabývají, když se jedná o prohlášení neplatnosti manželství, protože se přímo dotýkají lidského i nadpřirozeného dobra manželů i veřejného dobra církve.

Kromě této dimenze spravedlnosti, kterou bychom mohli definovat jako „objektivní“, existuje ještě jiná, od této první neodlučitelná, která se týká „právních činitelů“, tedy těch, kteří její realizaci umožňují. Chtěl bych zdůraznit, že právníci se musí vyznačovat důsledným praktikováním lidských a křesťanských ctností, zejména opatrností a spravedlností, současně však i morální silou. Ta se stává ještě důležitější, když se nespravedlnost jeví jako nejsnazší cesta, protože vede k uspokojení přání a očekávání stran nebo k urovnání sociálního prostředí. V tomto kontextu je pak soudce, který chce být spravedlivý a vyhovět klasickému modelu „živé spravedlnosti“ (srov. Aristoteles, Etika Nikomachova, v. 1132a), postaven před Bohem i před lidmi před velkou zodpovědností, danou jeho funkcí, jejíž součástí je také dodržování včasných lhůt v každé fázi procesu: „quam primum, salva iustitia“ [co nejdříve to je možné, se zachováním spravedlnosti] (Pontifikální rada pro interpretaci legislativních textů, instr. Dignitas

connubii, čl. 72). Všichni ti, kdo pracují v oblasti práva, musí být – každý podle své vlastní funkce – vedeni spravedlností. Především mám na mysli advokáty, kteří musí nejen věnovat obzvláštní pozornost tomu, aby byla respektována pravdivost důkazů, ale také se jakožto důvěryhodní advokáti musí varovat obhajování případů, které podle jejich svědomí nejsou objektivně obhájitelné.

Ani činnost toho, kdo vykonává spravedlnost, nemůže být zproštěna lásky. Láska k Bohu a k bližnímu musí být zdrojem jakéhokoli úkonu, i toho zdánlivě nejtechničtějšího a nejbyrokratičtějšího. Pohled a míra lásky nám pomohou nezapomínat na to, že se ocitáme tváří v tvář lidem poznamenaným problémy a utrpením. I ve specifické oblasti, jíž je služba spravedlnosti, platí princip, podle něhož „láska přesahuje spravedlnost“ (Enc. Caritas in veritate, č. 6). Důsledkem toho je, že přístup k osobám, ač specificky podmíněný vzhledem ke své spojitosti s procesem, se musí uzpůsobit konkrétnímu případu, aby byl stranám s citlivostí a starostlivostí usnadněn kontakt s kompetentním tribunálem. Současně je důležité konkrétně jednat pokaždé, když je vidět naděje na dobrý výsledek, aby byli manželé přivedeni k případnému zplatnění manželství a k obnově manželského společenství (srov. CIC, kán. 1676). Nesmíme opomíjet ani snahu nastolit mezi oběma stranami klima lidské i křesťanské otevřenosti, založené na hledání pravdy (srov. Instr. Dignitas connubii, čl. 65 2-3).

Nicméně je třeba znovu potvrdit, že každé dílo skutečné lásky musí zahrnovat odkaz ke spravedlnosti, ještě více je tomu tak v našem případě. „Láska – „caritas“ – je mimořádná sí-

la, která podněcuje lidi, aby se odvážně a velkodušně zasazovali o spravedlnost a pokoj.“ (Enc. Caritas in veritate, č. 1). „Kdo miluje druhé láskou (caritas), je k nim především spravedlivý. Spravedlnost nejen že není cizí lásce, nejen že není alternativou či paralelou k lásce, ale spravedlnost je „nerozlučně spojená s láskou“, je jí vnitřně vlastní.“ (ibid, č. 6). Lásky bez spravedlnosti není láskou, ale padělkem, protože láska sama vyžaduje objektivitu typickou pro spravedlnost, která však nesmí být zaměněna za nelidskou chladnost. Ve své promluvě o vztazích mezi pastoračními právy se k tomu můj ctihodný předchůdce Jan Pavel II. vyjádřil následovně: „Soudce se musí vždy varovat nebezpečí nevhodného soucitu, který by se změnil na sentimentalismus, pouze zdánlivě pastorační“ (18. ledna 1990, in AAS, 82 [1990], s. 875, č. 5).

Je nutné se vyhnout pseudopastoračním žádostem, které kladou otázky v čistě horizontální rovině, kde jde o uspokojení subjektivních potřeb, aby se za každou cenu dospělo k prohlášení neplatnosti s cílem moci překonat mimo jiné překážky pro přijetí svátosti pokání a Eucharistie. Ale veliké dobro opětovného připuštění ke svatému přijímání po svátostném rozhřešení vyžaduje na místo toho vzít v úvahu autentické dobro osob, které je neodlučitelné od pravdy o jejich kanonické situaci. Urovnat jim cestu k přijetí svátosti by bylo pouze uměle vytvořené dobro a vážné porušení spravedlnosti a lásky s velkým nebezpečím, že je necháme žít v objektivní opozici k pravdě o jejich pastorační situaci.

Co se týče pravdy, v roce 2006 a 2007 jsem v promluvách adresovaných Apoštolskému tribunálu prohlásil, že je možné dosáhnout

pravdy o podstatě manželství a o realitě každé osobní situace, která je podřízena soudnímu rozhodnutí (28. ledna 2006, in AAS 98 [2006], s. 135-138; a 27. ledna 2007, in AAS [2007], s. 86-91); a také pravdy v manželských procesech (srov. Instr. Dignitas connubii, čl. 65 1-2, 95 1, 167, 177, 178). Dnes bych chtěl zdůraznit, že spravedlnost stejně jako láska požadují lásku k pravdě a jejich podstatou je hledání pravdivého. Odkaz na pravdu vyžaduje především láska. „Bránit pravdu, pokorně a přesvědčivě ji předkládat a životem o ní svědčit jsou tedy náročné a nezastupitelné formy lásky (caritas), která „se raduje, když lidé žijí podle pravdy“ (1 Kor 13,6)“ (Enc. Caritas in veritate, č. 1). „Pouze v pravdě láska zazáří a dá se autenticky žít [...]. Bez pravdy láska sklouzne k sentimentalismu. Stane se prázdnou skořápkou, kterou lze libovolně naplňovat. V kultuře bez pravdy je láska ve fatálním ohrožení. Stává se kořistí citů a náhodných názorů jednotlivců, zneužitým a deformovaným slovem a v opačném významu.“ (ibid, č. 3)

Nesmíme zapomínat, že k takové ztrátě smyslu může dojít nejen v praktickém rozhodování, ale rovněž i v teoretických konceptech, které mají následně velký dopad na konkrétní rozhodnutí. Problém vyvstává tehdy, když je víceméně zastřena sama podstata manželství, přirozeně zakořeněná v muži i ženě, která umožňuje vyjádřit objektivní rozhodnutí o specifickém manželství. V tomto smyslu nemůže být z hlediska existence, osob ani vztahů manželský svazek vyhraňen na úkor nerozlučitelnosti, její podstatné vlastnosti, která spolu s jednotou nabývá v křesťanském manželství zvláštní pevnosti z důvodu svátosti (srov. CIC, kán. 1056). Ne-

smíme zapomínat ani na to, že právo manželství zvýhodňuje, a proto se při pochybnosti považuje manželství za platné, dokud se nedokáže opak (srov. CIC, kán. 1060). Jinak se vystavujeme nebezpečí, že soudní rozhodnutí týkající se neplatnosti nebudou mít žádný objektivní záchytný bod, protože každá manželská obtíž bude transformována na symptom neexistence manželského svazku, jehož podstatný základ spravedlnosti – nezrušitelný svazek – je fakticky popřen.

Dělím se o tyto myšlenky s vámi, vážení preláti auditori, úředníci a advokáti, protože dobře vím, že věrně plníte své poslání, což při hledání skutečného dobra pro Boží lid dokazujete důsledným dodržováním církevních norem. Chci podpořit vaši velmi cennou činnost, proto pro každého z vás i pro vaši každodenní práci vyprošuji mateřskou ochranu Nejsvětější Panny Marie, Speculum iustitiae, a s pohnutím vám uděluji své apoštolské požehnání.

(překlad z italštiny Lucie Mikloškové)